

Ferencz Győző

Krasznahorkai László köszöntése irodalmi Nobel-díja alkalmából
A Magyar Tudományos Akadémia és a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia
közös rendezvénye, 2026. május 5.

Tisztelt Krasznahorkai László, tisztelt Akadémikusok, Vendégek!

Minden díjak közül az irodalmi Nobel-díj körül csapnak fel a leghevesebb szenvedélyek. A kémiai Nobel-díjak odaítélése, amennyire tudom, nem vált ki különösebb indulatokat. De így van ez Goncourt-díjjal, Herder-díjjal, Man Booker-díjjal, a Pour le Mérite érdemrenddel, és még hosszan lehetne sorolni. Utólagos ellenvélemények persze előfordulnak, kísérhetik fejcsóválások, de a várakozásnak és az érzelmeknek az a hőfoka, amely az irodalmi Nobel-díj kapcsán fellángol, bizonyára páratlan.

Nemcsak Magyarországon van ez így, bár itt – egy közkeletű félreértés vagy inkább téves ráértés következtében – talán nagyobb az érzékenység, vagy inkább érzéketlenség, mint sok más helyen. De azért emlékezetes, hogy Bob Dylan 2016-os Nobel-díjának milyen vegyes kritikai fogadtatása volt világszerte: irodalomnak tekinthető-e, amit művel. Bertrand Russell filozófus 1950-es vagy Winston Churchill politikus 1953-as díjának hírére tiszteletteljesen felvonódott néhány szemöldök, nem minőségi, hanem szintén műfaji kétségek miatt. Máskor az a baj, hogy a szerző ismeretlen, ami igencsak gyenge esztétikai érv, de olykor elhangzik.

Pedig a díj odaítélése mögött mindig meghúzódik valami gondolat is, nevezzük így: progresszív gondolat. Így volt Bob Dylan esetében is a nevezetes 2016. évben. Olykor persze egy-egy pálya másként alakul, mint ahogy azt a bizottság elképzelte, ismert eset a norvég Knut Hamsuné.

Aztán itt van a nyelv kérdése. 1925-ben a cseh Otokar Březina jelölését azzal utasították el, hogy a bizottság tagjai közül senki sem tudja eredetiben olvasni. A rendelkezésükre álló fordításban nem bíztak meg.

Krasznahorkai László esetében nem merülhet fel sem műfaji, sem nyelvi, sem másféle kérdés. Regényeket ír, amelyek számos nyelven olvashatók kiváló fordításokban. A jelek szerint a bizottság ezúttal hitelt adott nekik. És természetesen gondolat is volt a díj odaítélése mögött, amelyet a bizottság igen világosan meg is fogalmazott az indoklásában: Krasznahorkai látnoki életműve „az apokaliptikus terror közepette is bizonyítja a művészet erejét”. Azt persze tényleg csak a magyarul olvasók tudhatják, hogy a díjat akkor is megérdemelte volna, ha egyetlen mondata sem jelenik meg angol, német, francia vagy más nyelven.

Nem szeretnék azokra a helyi reakciókra szót vesztegetni, amelyeket mindkét magyar irodalmi Nobel-díjasnak, Kertész Imre után Krasznahorkainak is el kellett viselnie. Igaz, máris egy egész mondatot pazaroltam rá. De ez ad alkalmat, hogy azt az imént említett félreértést el lehessen oszlatni. A Nobel-díjat személyes teljesítményért ítélik oda. Krasznahorkai László az irodalmi Nobel-díjat nem egy ország, nem egy nép, nem egy nyelvterület képviselőjeként kapta, hanem azokért a nagyszerű regényekért, azért a páratlanul egységes életműért, amelyet sok évtized koncentrált szellemi munkájával hozott létre. Őt ünnepeljük most, az ő szavait, mondatait, könyveit. Más kérdés, hogy szerencsésnek tarthatja magát, aki közvetlenül azon a nyelven olvashatja műveit, amelyen írta. A Nobel-díj azonban azt is jelzi, hogy az sem jár rosszul, aki elhivatott fordítóinak közvetítésére hagyatkozik.

Ritkán jut az olvasó, vagy akár a kritikus eszébe, hogy a művészet miben is tér el olyan nagyon más tevékenységektől. Az író, amikor neki lát első írásának, senki nem bízta meg azzal, hogy ezt csinálja. Később, jóval később jöhetnek felkérések. De addig? Feladatát maga jelöli ki a semmi ellenében. Magányos mesterségét bizonytalan kimenetellel műveli. Tehetség nélkül nem megy, de legalább akkora elszántság és szellemi függetlenség is kell hozzá. Nagy öröm, hogy a Nobel-díj bizottság felismerte, hogy az írói képzelőerőnek, nyelvteremtésnek és a szöveg művészi megformáltságának az a megismételhetetlenül eredeti világa, amely Krasznahorkai László műveiben megvalósul, az olvasó emberiség becses értéke.

Aki ezt a díjat megkapja, annak már biztosítva van irodalmi halhatatlansága. A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia nevében azt kívánom Krasznahorkai Lászlónak, hogy ez az örvendetes tény semmiképpen ne csökkentse alkotókedvét.